

การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสรงของตำบลกุตปลาตุก
อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

An Analysis of the Buddhist Ethics in Hod Song Tradition at Kud Pla Duk
Sub-District, Chuen Chom District, Mahasarakham Province

พระวัชชัย ฐิตญาโน (มุงคุณคำขาว)¹,

จรัส ลีกา², จักรพรรณ วงศ์พรพวัน³,

พระมหาปพน กตสโร (แสงย้อย)⁴ และ พลเภา เพ็งวิภาศ⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3,4,5}

PhraTawatthai Thitayano (Mungkhunkamchao)¹,

Jaras Leeka², Chakkapan Wongpornpavan³

PhramahaPaphon Katararo (Saengyoi)⁴ and Phonphao Phengwiphat⁵

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus^{1,2,3,4,5}

Corresponding Author, E-mail: Tawatthaimkc@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสรง 2) ศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสรงของตำบลกุตปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม 3) วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสรงของตำบลกุตปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูล แบบวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1) พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสรง เป็นหลักจริยศาสตร์ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา เพื่อทำให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งหลักพุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสรง ได้แก่ (1) สังคหวัตถุ 4 (2) ทิฐิ 6 (3) อปรีหานิยธรรม

* ได้รับบทความ: 26 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 1 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 21 ธันวาคม 2565

2) ประเพณีฮอดสงของตำบลกุตปลาตูก เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อยกย่องพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ มีจริยาวัตรที่น่าเลื่อมใส เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นกันในระดับชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่ายในชุมชน ซึ่งนิยมทำในเดือนเมษายนหรืออาจจัดทำขึ้นในช่วงงานบุญตามประเพณี

3) การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสงของชาวบ้านตำบลกุตปลาตูก เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นต้องอาศัยความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ถือเอาประเพณีฮอดสงนี้เป็นการทำบุญให้ทานไปในตัว มีการถวายเครื่องกองฮอด การแบ่งปันสิ่งของด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจการบูชาสิ่งที่ควรกราบไหว้บุคคลที่ควรบูชาเพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ประกาศสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์; ประเพณีฮอดสง; ตำบลกุตปลาตูก

Abstract

The objectives of this research articles were: 1) to study the Buddhist ethics of Hod Song Tradition; 2) to study the Buddhist ethics in Hod Song Tradition at Kud Pla Duk Sub-district, Chuen Chom District, Mahasarakham Province; 3) to analyze the Buddhist ethics in in Hod Song Tradition at Kud Pla Duk Sub-district, Chuen Chom District, Mahasarakham Province. This study was carried out by means of qualitative research by studying the information from the Tipitaka, documents, and related research. There were 28 key informants. The obtained data were interpreted by descriptive analysis based on the inductive method.

The research results were as follows:

1) The Buddhist ethics in the ‘Hod Song’ tradition is an ethical principle that the Buddha taught Buddhists to use in their lives with wisdom to make those who practice them to live in society happily. The principles of Buddhist ethics in the tradition are: (1) the Four Saṅgahavatthu Dhammas; (2) the Six Disa; (3) Aparihāṇiyadhamma.

2) The Hod Song tradition of Kud Pla Duk Sub-District is a tradition that is held to honor monks who behave well and practice correctly, and have admirable manners. It is an activity held at the village level for the mutual benefit of all parties in the community, primarily held in April or during the traditional merit-making ceremony.

3) Based on the analysis of the Buddhist ethics in the 'Hod Song' tradition, the 'Hod Song' tradition of villagers is an activity that relies heavily on the unity of the people in the community. It is taken as a ceremony to make one merit and one donation. There are offerings, sharing things with generosity, helping with material things, and giving knowledge and understanding the worship of things that should be respected and those that should be worshiped to encourage those who carry on the duty of preaching the succession of Buddhism.

Keywords: Buddhist Ethics; Hod Song Tradition; Kud Pla Duk Sub-district

บทนำ

ประเทศไทยมีขนบธรรมเนียม ประเพณี สืบสานต่อกันมาหลายยุคหลายสมัยด้วยว่าสื่อสารสนเทศในสมัยก่อนยังไม่มีมากนัก การใช้ชีวิตเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป ปัจจัยในการดำรงชีพยังครอบคลุมเพียงแค่ปัจจัย 4 เพราะฉะนั้นการสืบสานขนบธรรมเนียม ประเพณีต่อกันมาจึงเกิดขึ้นจากการทำให้คู่สอนให้รู้ให้จำและร่วมปฏิบัติส่งต่อกันมารุ่นสู่รุ่น จึงทำให้ขนบธรรมเนียม ประเพณีปฏิบัติสามารถอยู่ไว้นจนได้ถึงทุกวันนี้ (ธีรพงษ์ มีไธสง, 2556 : 287) วัฒนธรรมไทยได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา มาประเพณีปฏิบัติเป็นวิถีชีวิตที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีบทบาทต่อสังคมในฐานะเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทำบุญตามประเพณีจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะประเพณีฮอดสง หรือพิธีเถราภิเษกนั้น น่าจะเกิดจากผสมผสานคติความเชื่อระหว่างศาสนาพราหมณ์กับพุทธ ผ่านความเชื่อเรื่องเทวราชที่ว่าพระเจ้าแผ่นดินคือเทพที่ถูกส่งลงมาปกครองโลกมนุษย์ การขึ้นครองราชย์จะต้องผ่านพิธีกรรมเพื่อความ เป็นเทพที่สมบูรณ์ พิธีการขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เรียกว่า พิธีเถราภิเษก มักนิยมใช้น้ำเป็นส่วนประกอบสำคัญในพิธีกรรม โดยน้ำนั้นจะนำมาจากแม่น้ำที่เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ เช่นแม่น้ำคงคา เพราะเชื่อว่าเป็นน้ำที่พระเจ้าได้ประทานมาให้ชาวอินเดียได้ชำระล้างสิ่งชั่วร้ายในชีวิต ให้กลายเป็นชีวิตที่บริสุทธิ์ได้ แม้ประเทศไทยก็รับคติของพราหมณ์ผ่านการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ตั้งแต่ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ผ่านอิทธิพลของขอมโบราณ พอมาถึงสมัยสุโขทัยก็ยังรับเอาคติดังกล่าวมา อย่างต่อเนื่อง แม้มาถึงสมัยอยุธยา ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชก็ยังปรากฏหลักฐานชัดเจน ผ่านการ ขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ทุกพระองค์ จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ (ปรีชา พิณทอง, 2534 : 12)

การขึ้นสู่ตำแหน่งของพระสงฆ์ ก่ออาศัยคติในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ โดยผ่านพิธีกรรมและขั้นตอนอย่างเป็นระบบที่ได้รับการตกทอดมาจากคตินิยมพราหมณ์ ส่วนพิธีการ ยกย่องเชิดชูพระภิกษุ เพื่อสถาปนาขึ้นดำรงสมณศักดิ์นั้น เรียกว่า พิธีเถราภิเษก การฮอดสง หรือการ แต่งตั้งสมณศักดิ์นี้ มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยเทียบเคียงได้กับการที่พระพุทธเจ้าได้ยกย่องสาวก

ที่มีความรู้ มีคุณธรรม มีคุณสมบัติ หรือลักษณะเฉพาะความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านที่เรียกว่า เอตทัคคะ (ผู้เป็นเลิศเฉพาะด้าน) เป็นตำแหน่งของผู้ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศในทางด้านใด ทางด้านหนึ่งเป็นพิเศษ การมอบเอตทัคคะเกิดขึ้นในสมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์มีสาวกเป็นจำนวนมากที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่ามีความรู้ความสามารถ แต่ที่ปรากฏในหลักฐานพบเพียง 80 รูปที่ เรียกว่า อสัณนิทสาวก มีเพียง 41 รูปใน 80 รูปที่ได้รับการยกย่องไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะจากพระพุทธเจ้า (อง.เอก.(ไทย) 20/146-149/24-26) เช่น พระอัญญาโกณฑัญญะ ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศด้านผู้รู้ราตรีนาน มีประสบการณ์มาก พระสารีบุตรได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เลิศด้านมีปัญหามาก และพระโมคคัลลานะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีฤทธิ์มาก เป็นต้น

แต่ต่อมาการยกย่องพระสงฆ์สมัยหลังพุทธกาล ได้มีพิธีกรรมที่มิวิวัฒนาการมาจนกระทั่งคณะสงฆ์ไทย ก็ได้รับเอาพุทธศาสนามาสืบทอดพิธีการยกย่องหรือมอบตำแหน่งจนกลายเป็นแต่งตั้งสมณศักดิ์ ประเพณีฮอตสรง เป็นการยกย่องเชิดชูพระภิกษุสามเณรด้วยลาภยศ สมณศักดิ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แตกต่างจากสมณศักดิ์ในภาคกลางประการหนึ่งคือ สมณศักดิ์ในภาคกลางเป็นเรื่องพระราชทาน ส่วนสมณศักดิ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเรื่องประชาชนถวาย ซึ่งชุมชนลาวและอีสานได้กระทำสืบทอดกันมาแต่โบราณเป็นมรดกตกทอดทางภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะของล้านช้าง ซึ่งบรรพบุรุษที่นับถือประเพณีฮอตสรงถือเป็นประเพณีที่เป็นมงคลของชาวพุทธอีกประเพณีหนึ่ง ซึ่งได้รับอิทธิพลทั้งจากศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาเป็นลักษณะของการผสมผสานจนเกิดเป็นประเพณีขึ้น อันเป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างเป็นระเบียบแบบแผน (ธนาภิต, 2536 : 23) โดยเฉพาะประเพณีฮอตสรงของชาวบ้านตำบลกุดปลาตุก อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดมหาสารคาม เป็นประเพณียกย่องพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้มีกำลังใจในการสืบทอดพระพุทธศาสนา การฮอตสรงนี้ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งในด้านจิตใจและคุณค่าในด้านของความเชื่อ เพราะมีหลักพุทธจริยศาสตร์ที่มีความสำคัญปรากฏอยู่ในประเพณีฮอตสรง มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน (สังคหวัตถุ 4) (อง.จตุกก. (ไทย) 21/31/51) มีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน (ทิส 6) (ที.ปา. (ไทย) 11/272/216) มีความสามัคคีปรองดองพร้อมเพรียงกัน (อปปริหานิยธรรม 7) (ที.ม. (ไทย) 10/173/83) ของพุทธศาสนิกชนที่ได้สั่งสม และประพฤติปฏิบัติร่วมกันมา (วสิน อินทสระ, 2549 : 35) การยกย่องสรรเสริญพระภิกษุที่ได้ผ่านประเพณีการฮอตสรง จึงได้รับอิทธิพลในด้านจิตใจและความเชื่อ ทั้งการยอมรับและให้การเคารพนับถือของญาติโยม เพื่อให้พระภิกษุที่ได้รับการฮอตสรงนั้นอยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นหลักชัยสืบทอดพระพุทธศาสนาให้นานเท่านาน (สำลี รักษุณี, 2544 : 36)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจและเลือกศึกษาการวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอตสรงของตำบลกุดปลาตุก อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดมหาสารคาม จึงได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของประเพณีฮอตสรง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ของชาวอีสานว่า ความเชื่อในประเพณี

ฮตสรงยั้งคงอยู่และมีคุณค่าต่อชาวพุทธในท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และสังคมโดยใช้หลักแนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์เป็นเครื่องดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรม คือ หลักแห่งความประพฤติ เพื่อประโยชน์สุขของบุคคลและส่วนรวมสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮตสรง
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮตสรงของตำบลกุดปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮตสรงของตำบลกุดปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามลำดับ ได้แก่

1. ขั้นศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษานวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. แหล่งข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539
2. แหล่งข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำราทางวิชาการ งานวิจัย เอกสารหนังสือต่าง ๆ ที่นักวิชาการรวบรวม เรียบเรียง และประพันธ์ขึ้นมาที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นศึกษาภาคสนาม

ข้อมูลภาคสนาม เป็นข้อมูลหลักที่มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์และการเข้าไปมีส่วนร่วม โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล (Personal interview) ได้แก่ ชาวบ้านตำบลกุดปลาตุก ที่เกี่ยวข้องทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคามและบุคคลนอกพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือการวิจัย

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป, เครื่องบันทึกเสียง, สมุดจดบันทึก, กล้องถ่ายวิดีโอ และผู้ช่วยเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์

- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและแสดงผล

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ภายหลัง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผลการวิเคราะห์แล้ว ก็นำมาทำการสรุปผลแบบอุปนัยวิธี นำเสนอผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในกรณีที่สมควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮตสรงของตำบลกุดปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ไว้ดังต่อไปนี้

1. พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮตสรง พบว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นจริยศาสตร์หรือจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติและทรงสอนให้ชาวพุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลางและระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงาม พุทธจริยศาสตร์จึงเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยในการสร้างความสุขและความเจริญให้กับสังคมส่วนร่วมและตนเองได้ โดยเฉพาะพุทธจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในประเพณีฮตสรงที่สำคัญในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ใช้ในประเพณีฮตสรงนั้น ประกอบด้วยสังคหวัตถุ 4 ทิศ 6 และอปริหานิยธรรม 7 ดังนี้

1) หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนในสังคมชุมชนให้เกิดความสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประกอบด้วย 4 ประการ คือ (1) ทาน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ด้วยการแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้อื่น (2) ปิยวาจา คือ การพูดน่ารัก ปราศรียด้วยถ้อยคำสุภาพ ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ (3) อตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ ทำสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่น (4) สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ทำตัวให้เข้ากันได้ แก่ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

2) หลักทิศ 6 เป็นการดูแลปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคมจุติศตต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา โดยเฉพาะพระสงฆ์ นักบวช ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องบน พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ อีกทั้งยังเป็นผู้ชี้ทิศ บอกทางถูกผิดทางศีลธรรมอีกด้วย จึงถือเป็นผู้ที่ควรแก่การสักการะให้เหนือกว่าตน คฤหัสถ์พึงทำหน้าที่ในการบำรุงพระสงฆ์คือ (1) จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา (2) จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา (3) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา (4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ (5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่

3) หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักของการสร้างความเข้าใจความร่วมมือกัน มีจิตใจเป็นหนึ่งเดียวหรือมีความคิดเห็นที่โน้มนำไปสู่จุดหมายเดียวกันจะทำให้เกิดความสามัคคี ประกอบด้วย 7 ประการ คือ (1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ในการพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ (2) เมื่อจะประชุมหรือเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกัน ช่วยทำกิจที่ควรจะช่วยกัน (3) ไม่บัญญัติ หรือลั้มเลิกข้อบัญญัติต่าง ๆ ถ้อยปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติธรรมที่วางไว้ (4) ให้ความเคารพ นับถือผู้ใหญ่ในชุมชน และพร้อมที่จะรับฟังข้อเสนอแนะจากท่าน (5) ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี (6) เคารพ นับถือ สักการะ

บูชาเจดีย์ อันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดีและเป็นที่รวมใจของหมู่ชน (7) ให้การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นการจัดการให้ความคุ้มครองด้วยความเต็มใจและหวังให้ท่านอยู่เป็นสุข

2. ประเพณีฮอตสรงของตำบลกุดปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ประเพณีฮอตสรงเป็นขนบประเพณีที่เป็นระเบียบแบบแผนของชาวพุทธภาคอีสานในกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากล้านช้าง ได้ยึดถือปฏิบัติจากอดีตสู่ปัจจุบัน เพราะเชื่อว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมพระสงฆ์ให้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา แม้จะไม่ใช่ประเพณีหลักในฮีตสิบสอง แต่ก็ประเพณีหนึ่งที่มีความสำคัญ ประเพณีฮอตสรงของตำบลกุดปลาตุกเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านจัดขึ้นเพื่อยกย่องพระที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีคุณธรรม มีความสามารถเป็นที่พึ่งแก่คนในชุมชนได้ เป็นการทำพิธีกันในระดับชาวบ้าน โดยชาวบ้านเพื่อประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่ายในชุมชน ชาวบ้านในตำบลกุดปลาตุก ในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ต่อพระสงฆ์ด้วยศรัทธาอย่างแนบแน่นเสมอมา ต่างก็แสดงออกด้วยการทำนุบำรุงพระสงฆ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับสมณสาธูป โดยเฉพาะการยกย่องพระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อชุมชน เพื่อให้ท่านได้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติศาสนกิจ จึงได้ร่วมกันจัดพิธีเอราวัณ หรือที่เรียกว่า “ฮอตสรง” ให้แก่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อยกย่องท่านสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นไป

ประเพณีฮอตสรงในตำบลกุดปลาตุก มักจัดทำกันขึ้นในระหว่างเดือน 4 เดือน 5 และเดือน 6 ซึ่งทั้งสามเดือนที่กล่าวมานี้ มีประเพณีหลักประจำเดือนอยู่แล้ว หรืออาจจัดทำพิธีขึ้นเองในงานบุญตามประเพณี มีลำดับขั้นตอนในการเลือกผู้รับการฮอตสรง โดยการคัดเลือกหาพระสงฆ์ที่มีความประพฤติปฏิบัติดีงาม โดยการนิมนต์ล่วงหน้าและนิมนต์แบบมีกลอุบาย มีพิธีกรรมการจัดโดยการตั้งกองฮอตสรงเพื่อให้ชาวบ้านได้มาร่วมกองฮอตสรง และดำเนินการฮอตสรงต่อไป เมื่อทำพิธีสถาปนาหรือพิธีฮอตสรงเสร็จแล้ว ก็จะมีการบายศรีสู่ขวัญผู้ได้รับการฮอตสรงทุกรูปเพื่อให้เป็นขวัญ และกำลังใจต่อพระภิกษุผู้ที่ได้รับการสถาปนาขึ้น หลังจากนั้น ก็จะมีชื่อเรียกหรือคำเรียกชื่อของผู้ที่ได้รับการฮอตสรง เป็นการยกย่องพระภิกษุที่บ่งบอก ถึงคุณงามความดี และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังคำว่า ญาชา ญาคุ เรียกพระผู้ได้ผ่านพิธีโดยยกย่องหลังพิธีฮอตสรง แต่เมื่อสึกลาเพศ ก็จะเปลี่ยนคำเรียกเป็น จารย์ชา จารย์คุ เพื่อแสดงความเคารพและยังให้เกียรติยกย่อง คือการให้เกียรติแม้จะลาสิกขาเป็นคฤหัสถ์ คุณความดีก็ยังปรากฏแก่สังคมและถือว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่ได้จากบวชเรียนมาในอดีต นอกจากนี้ การฮอตสรงของชาวพุทธศาสนิกชนในตำบลกุดปลาตุกไม่ได้เป็นเพียงแค่การถวายสมณศักดิ์หรือการยกย่องพระภิกษุเท่านั้น ยังมีสิ่งสำคัญในด้านการบำเพ็ญกุศลพิธีทางศาสนา และการสืบทอดพระพุทธศาสนา อันเป็นเป้าหมายหรือหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนในการจะได้ช่วยกันจรรโลงสืบทอดพระพุทธศาสนา

3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอตสรงของตำบลกุดปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ประเพณีฮอตสรงของตำบลกุดปลาตุก เป็นศิลปวัฒนธรรมที่เป็นกุศโลบายและวิถีชีวิต

ของชาวอีสานที่มีคุณค่าและสร้างสรรค์ในฐานะเป็นกระบวนการควบคุมทางสังคม เป็นการถ่วงดุล การปกครองระหว่างชุมชนและวัด ที่ต้องพึ่งอาศัยกันและกัน การยกย่องพระสงฆ์ให้เลื่อนฐานะมีศรัทธาขึ้น เป็นการแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์หรือผู้ที่มีอายุพรรษามาก มีความรอบรู้ มีประสบการณ์ และความดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ในหมู่เทวดาและมนุษย์ ผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้ และความประพฤติ เป็นผู้ประเสริฐสุด” ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป เมื่อวิเคราะห์หลัก พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในประเพณีฮอตสงของตำบลกุดปลาตุแล้ว จะเห็นว่ามีสังคหวัตถุ 4 ทิศ 6 อปริหานิยธรรม 7 สรุปได้ ดังนี้

1) สังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏอยู่ในประเพณีฮอตสงของตำบลกุดปลาตุ อำเภอชื่นชม จังหวัด มหาสารคาม พบว่า ประเพณีฮอตสงของชาวบ้านตำบลกุดปลาตุจะถือปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคือ (1) ทาน ชาวบ้านมีการถวายเครื่องกองฮอต การให้แบ่งปันสิ่งของ ด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เปิดโอกาสให้พุทธบริษัทได้นำสิ่งของไปมอบถวายให้กับวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นการ ตอบแทนคุณ แสดงออกถึงความรักความเคารพต่อผู้มีพระคุณ เช่น บิดา มารดา ปู่ ย่า ตายาย และถือว่า ประเพณีฮอตสงนี้ เป็นการทำบุญทำทานไปในตัว (2) ปิยวาจา ประเพณีฮอตสงของชาวบ้านนั้น ผู้เข้าร่วมงาน จะได้รับศีล ซึ่งผู้สมานศีล ก็จะต้องงามทั้งกาย วาจาเป็นผู้ประเสริฐ และชาวบ้านจะพูดจาด้วยถ้อยคำ สุภาพน่าฟัง ให้กำลังใจกัน เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นไปด้วยดี (3) อตถจริยา การจัดกิจกรรม หรือประเพณีฮอตสงนี้ ชาวบ้านจะเสียสละเวลามาช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำประโยชน์ส่วนรวม โดยอาศัยแรงกาย แรงใจ แรงทรัพย์ ประพฤติสิ่งที่ประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นและสังคม (4) สมานัตตตา การจัดงานประเพณีแต่ละครั้งนั้น ชาวบ้านจะร่วมด้วยช่วยกันทำตั้งแต่ต้นจนเสร็จงาน ไม่ว่าจะเป็นการตั้ง ฮอต หรือการจัดสถานที่ต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะช่วยกันทำอย่างสม่ำเสมอ ร่วมทุกข์ร่วมสุขไปด้วยกัน จนสำเร็จเสร็จสิ้น

2) ทิศ 6 ที่ปรากฏอยู่ในประเพณีฮอตสงของตำบลกุดปลาตุ อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ในประเพณีฮอตสงของตำบลกุดปลาตุนั้น ชาวบ้านจะต้องปฏิสัมพันธ์กันหรือเกี่ยวข้องกันในงาน เหมือนทิศต่าง ๆ โดยเฉพาะทิศเบื้องบนคือพระสงฆ์ ซึ่งชาวบ้านได้ปฏิบัติบำรุงพระสงฆ์ในการปฏิสัมพันธ์ ที่ดี คือ (1) ทำด้วยเมตตา ชาวบ้านกุดปลาตุจะยกย่องพระสงฆ์ ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบด้วยการกระทำ ที่เมตตาให้กำลังใจผู้ทำหน้าที่สืบทอดศาสนาและถือเป็นการอุปถัมภ์บำรุงศาสนาด้วย (2) พุดด้วยเมตตา การจัดงานฮอตสงถือเป็นการประกาศเกียรติคุณถึงคุณงามความดีของพระภิกษุที่อยู่ในชุมชนให้ทราบทั่วถึงกัน ชาวบ้านมีความยินดีในการยกย่องพระภิกษุด้วยการพูดที่เมตตา ที่ให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ แก่คนในชุมชนได้ (3) คิดด้วยเมตตา ประเพณีฮอตสงนี้ ชาวบ้านถือเป็นประโยชน์และความสุข ทางด้านจิตใจ เกิดขึ้นด้วยใจที่เผื่อแผ่ถึงบุคคลอื่นๆ โดยมีได้นึกเห็นแก่ตัวเลย เป็นการคิดที่เมตตา มีความเคารพพระภิกษุผู้ได้ฮอตสงทั้งในต่อหน้าและลับหลัง (4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ การยกย่อง

พระสงฆ์ ชาวบ้านถือได้ว่าเป็นการแสดงความรักและบูชากราบไหว้คนดีในการปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ด้วยความจริงใจ ชาวบ้านจะยกย่องเชิดชู บูชาเลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความจริงใจ และไม่เสแสร้ง แกล้งทำ (5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ ในประเพณีฮตสรงนั้น ชาวบ้านมีการทำบุญให้ทานแด่พระภิกษุสงฆ์ ด้วยปัจจัยสี่คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค พร้อมทั้งความสัปปายะต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ มุ่งให้เพื่อสงเคราะห์ผู้รับและหวังจะอนุเคราะห์ด้วยความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารี

3) อปรานีธรรม 7 ที่ปรากฏอยู่ในประเพณีฮตสรงของตำบลกุตปลาตูก อำเภอเขื่อนขันธ์ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ประเพณีฮตสรงของชาวบ้านนั้น เป็นการสร้างความร่วมมือ พากันประเพณีและปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอตามหลักอปริหานิยธรรม 7 จนทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสมานสามัคคี คือ (1) การหมั่นประชุมกันอยู่เนื่องนิตย์ ก่อนประกอบพิธีฮตสรงนั้น ชาวบ้านจะประชุมปรึกษาหารือกันก่อนว่า พระรูปใดมีความเหมาะสมที่จะนิมนต์เข้ารับการฮตสรง ในวัดของหมู่บ้านนั้นมีภิกษุรูปใดน่าเลื่อมใสบ้าง จะได้นิมนต์มาสรงน้ำ โดยอาศัยความเหมาะสมของพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ คงแก่เรียน แล้วจึงพากันไปนิมนต์ท่านมาฮตสรงต่อไป (2) เมื่อประชุมก็มีความพร้อมเพียรกันและเลิกประชุมพร้อมกัน เริ่มจากการประชุมปรึกษาหารือพระภิกษุผู้จะฮตสรง การได้พระรูปใดรูปหนึ่งมาสรงน้ำก็ได้มาโดยความร่วมมือกัน เมื่อเสียงส่วนใหญ่เห็นว่าภิกษุรูปนั้นเป็นผู้นำเลื่อมใสแล้ว ก็ถือเป็นมติของชาวบ้านจากนั้นจึงเลิกประชุมได้ (3) ชาวบ้านกุตปลาตูกจะถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา จะไม่ลบหลู่หรือทำสิ่งใหม่ที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ บ่งบอกถึงความสามัคคีของชาวบ้าน ทำให้คนในชุมชนเห็นถึงคุณค่าภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดไว้ให้ (4) การจะจัดงานฮตสรงนั้น ชาวบ้านกุตปลาตูกจะนับถือและเชื่อฟังคำแนะนำจากผู้ใหญ่มา ให้ความรักต่อการตัดสินใจทุกอย่าง ในฐานะเป็นผู้มีความรู้และมีประสบการณ์มากในชีวิต (5) การจัดพิธีกรรมฮตสรงนั้น ชาวบ้านกุตปลาตูกจะให้ความเคารพในการแสดงความคิดเห็นและคำแนะนำจากทุกคน ไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชาย แต่ละคนมีสิทธิ์ที่จะแสดงออกทั้งการคิด พูด ทำ เพื่อการช่วยเหลือกันในงาน ซึ่งเป็นผลดีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม (6) ชาวบ้านในตำบลกุตปลาตูก จะให้ความเคารพ สักการะบูชาเจดีย์หรือปูชนียสถานที่ถือปฏิบัติกันมา แม้ประเพณีฮตสรงก็เช่นกัน ชาวบ้านก็ยังคงอนุรักษ์ประเพณีนี้ ที่บรรพบุรุษชุมชนได้สั่งสมสืบทอดมาเป็นเวลานานและเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนไม่ให้สูญหายไป (7) ชาวบ้านจะยกย่องเชิดชูและให้ความเคารพแก่พระภิกษุที่ได้รับการฮตสรงเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นผู้มีความรู้ มีความประพฤติที่ดี จึงให้การอุปถัมภ์และอารักขาป้องกัน ซึ่งผู้ผ่านการฮตสรงนี้ชื่อว่า “พระของประชาชน” ถือเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮตสรงของตำบลกุดปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจในการอภิปรายผล ดังนี้

1. พุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักประพฤติของมนุษย์เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรากฐานจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักความประพฤติที่ดีงาม โดยเฉพาะหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในประเพณีฮตสรง เป็นการยกย่องเชิดชูหรือสรรเสริญพระภิกษุผู้ปฏิบัติดี ประพฤติสุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจที่จัดเป็นบัณฑิตและดีเยียนหรือไม่สรรเสริญผู้ปฏิบัติที่ไม่ดี ประพฤติทุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจที่จัดเป็นคนพาลด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาปณิธาน สุมะโร (เป็งอ้น), (2563 : 53-54) ได้ทำวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์ความเป็นบัณฑิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท” พบว่า บัณฑิตเป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์ที่เป็นกุศลกรรม อันพึงพร้อมด้วยความรู้แจ้งในทางโลกและทางธรรม พร้อมทั้งแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจที่ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม อันมุ่งหวังเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตนเอง ผู้อื่นและสังคม ลักษณะของบัณฑิตประกอบด้วย 3 อย่างด้วยกัน คือ (1) ผู้ที่ประพฤติชอบ ได้แก่ การรักษาศีลอยู่เป็นนิจ การประพฤติที่ไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น (2) ผู้ที่พูดจาชอบ ได้แก่ การใช้วาจาสุจริตและละเว้นจากวาจาทุจริตทั้งปวง (3) ผู้ที่คิดชอบ ได้แก่ การคิดสงสาร การคิดในทำนองคลองธรรม และเว้นการคิดทุจริตทั้งปวง ดังพุทธพจน์ว่า “คนพาล บัณฑิต มีการกระทำเป็นเครื่องกำหนด สิ่งสามประการของคนพาล คือ กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และสามประการของบัณฑิต คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต” บัณฑิตจึงได้รับสุขโสมนัส 3 ประการในปัจจุบัน แต่หลังจากตายไปจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะเกิดในตระกูลสูง มีโอกาสประพฤติสุจริต

2. ประเพณีฮตสรงของชาวบ้านตำบลกุดปลาตุก อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม เป็นการยกย่องพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติงามเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่คนในชุมชนได้ โดยการคัดเลือกในการฮตสรงของตำบลกุดปลาตุก พระภิกษุต้องมีอายุพรรษากว่า 5 พรรษาขึ้นไป เป็นผู้ที่มีการศึกษานักธรรม เป็นที่เคารพเลื่อมใสของชาวบ้าน จึงได้ยกย่องพระที่ปฏิบัติดี มีคุณธรรมในชุมชนขึ้นเป็น สำเร็จ ชา คู ตามลำดับ เพราะเชื่อว่าการฮตสรงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะทำให้พระพุทธศาสนามีผู้สืบทอด และท่านจะทำหน้าที่เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ครูเมตตาภิตติวิมล (อภัย อภัย), (2555 : 36-38) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีฮตสรงของชาวตำบลป่าสังข์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า ประเพณีฮตสรง เป็นประเพณีรดน้ำพระภิกษุสามเณรเพื่อสถาปนาขึ้นดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์เป็นการยกย่องเชิดชูพระภิกษุสามเณรด้วยเกียรติ ความเชื่อในประเพณีฮตสรงของชาวตำบลป่าสังข์ เป็นการยกย่องเชิดชูพระภิกษุสามเณร โดยพระภิกษุสามเณรที่จะได้รับการฮตสรงต้องมี 3 พรรษาขึ้นไป ต้องเป็นที่เลื่อมใสของประชาชนทั้งปวง ประเพณีฮตสรงยังช่วยในการจรจรของพระพุทธศาสนา ทำให้ท่านมีกำลังใจในการประกาศพระพุทธศาสนา

มีคุณค่าต่อสังคมและจิตใจของชาวบ้าน เพราะทำให้พระภิกษุสามเณรที่ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นที่ยำนิบถือของประชาชนทั่วไป

3. พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสร้งของตำบลกุดปลาตุก อำเภอสันตผม จังหวัดมหาสารคามนั้น ประเพณีฮอดสร้งไม่ได้ดำเนินการจัดขึ้นทุกปีหรือในบางท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็ตาม แต่ชาวบ้านตำบลกุดปลาตุกก็ยังมีกรอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางจิตใจและสังคมในชุมชน อันเป็นกุสโลบายที่ชาญฉลาดของภูมิปัญญาบรรพบุรุษได้ส่งสืบทอดมา โดยมีการประยุกต์ การจัดกิจกรรมประเพณีฮอดสร้งเข้ากับขนบธรรมเนียมเดิม จนทำให้ระบบพุทธจริยศาสตร์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเคารพบูชา ความสมานสามัคคีเหล่านี้ ได้ตกผลึกมาเป็นเอกลักษณ์ เป็นวัฒนธรรมที่ฝังาม และเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ธีระพงษ์ มีไธสง, (2556 : 30) ได้ทำวิจัยเรื่อง“ฮอดสร้ง : การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาพิธิเถรภิเชก พระสงฆ์ในภาคอีสาน” พบว่า ความเป็นมาของพิธิฮอดสร้งอีสาน พิธิฮอดสร้งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสาน แบบล้านช้างที่เกิดขึ้นจากความสามัคคีของประชาชนในชุมชนกับวัดร่วมมือกันคัดเลือกพระสงฆ์ ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในชุมชน ประกอบพิธิฮอดสร้งเพื่อยกย่องพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ ความสามารถให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวบ้านในชุมชนได้ การฮอดสร้งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านอีสานในการเถรภิเชก เพื่อยกย่องพระสงฆ์ให้มีตำแหน่งที่สูงขึ้น การอนุรักษ์พิธิฮอดสร้งให้คงอยู่กับชุมชนอีสาน เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งจะทำให้การประกอบพิธิฮอดสร้งยังคงอยู่คู่ชุมชนอีสาน โดยเป็นพิธิกรรมที่ยึดโยงและเชื่อมความสามัคคีให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติเช่นอดีตที่ผ่านมา ดังนั้น การใช้พิธิฮอดสร้งตั้งแต่โบราณจึงเป็นพิธิกรรมที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนเกิดความรักใคร่สามัคคีมีเอกภาพในการอยู่ร่วมกัน จนกลายเป็นภูมิปัญญาด้านพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสร้งของตำบลกุดปลาตุก อำเภอสันตผม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัย เรื่องการวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮอดสร้งของตำบลกุดปลาตุก อำเภอสันตผม จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังต่อไปนี้

1) ประเพณีฮอดสร้ง อาจไม่ใช่ประเพณีหลักในฮีตสิบสอง แต่เป็นประเพณีหนึ่งที่สำคัญสามารถจัดร่วมกับประเพณีอื่นได้ เช่น จัดพร้อมบุญเดือน 4 เดือน 5 และเดือน 6 ซึ่งทั้งสามเดือนนี้ มีประเพณีหลักประจำเดือนอยู่แล้ว การทำบุญกองฮอดทุกครั้งจึงเกี่ยวเนื่องกับประเพณีอื่น ด้วยเหตุที่เกี่ยวเนื่องกับประเพณีอื่น จึงทำให้ถูกมองว่าเป็นประเพณีไปด้วย

2) ในปัจจุบัน มีการประกอบพิธีฮีดสรงน้อยลงมากเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา สาเหตุสำคัญที่ทำให้พิธีฮีดสรงมีน้อยอาจมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเกี่ยวกับตัวพระสงฆ์ หรือในองค์กรของพระสงฆ์เอง และปัญหาที่ได้รับผลกระทบภายนอกจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเพณี พิธีกรรมและคติความเชื่อของชุมชนท้องถิ่น จึงควรส่งเสริมพระสงฆ์หรือนักปราชญ์ผู้รู้และหน่วยงานรัฐ ควรเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้าน

3) สังคมอีสานปัจจุบัน ภูมิปัญญาพื้นบ้านหลายอย่างได้ถูกทอดทิ้งและละเลยจากคนรุ่นใหม่ ประเพณีฮีดสรงก็เช่นเดียวกันเป็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการอนุรักษ์ ที่มีคุณค่าต่อสังคมอีสานมานานในฐานะเป็นภูมิปัญญาด้านพุทธศาสนาที่จะค่อยๆ เลือนหายไป จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้นำชุมชนและพระสงฆ์

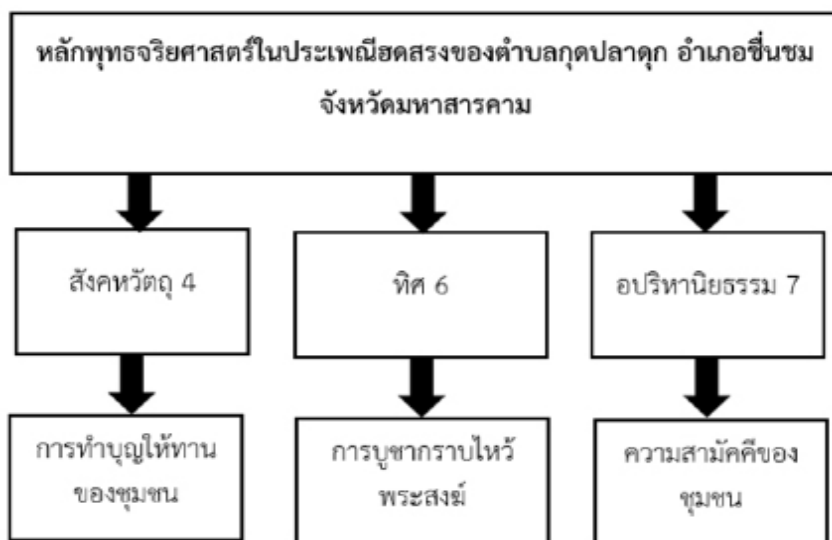
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮีดสรงของตำบลกุดปลาตุ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นอื่นที่น่าสนใจ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอเสนอแนะประเด็นที่ควรนำไปพัฒนาในงานวิจัยต่อไป ดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบประเพณีฮีดสรงของแต่ละท้องถิ่นในภาคอีสาน
- 2) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบที่มีต่อประเพณีฮีดสรงในปัจจุบัน
- 3) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์คุณค่าของประเพณีฮีดสรงในฐานะเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน

องค์ความรู้ใหม่

จากการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ในประเพณีฮีดสรงของตำบลกุดปลาตุ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดมหาสารคาม ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่คือ ประเพณีฮีดสรงของตำบลกุดปลาตุ เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ปราชญ์ผู้รู้ได้สั่งสมไว้หรือเป็นกุศโลบายความเฉลียวฉลาดของบรรพบุรุษที่ได้อนุรักษ์สืบทอดกันมา เพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา สืบสานประเพณีให้คงอยู่ และยกย่องพระภิกษุสามเณรปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ โดยอาศัยหลักกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผ่านสังคหวัตถุ ความเคารพบูชาพระสงฆ์ผ่านทิศ และความสามัคคีของชุมชนผ่านอธิษฐานธรรม ทำให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงาม และก่อให้เกิดสังคมที่สงบสุขของการอยู่ร่วมกัน สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

ธนาภิต. (2536). ประเพณี พิธีมิ่งคล และวันสำคัญของไทย. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

ธีรพงษ์ มีไธสง. (2556). ฮตสรง : การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาพิธีเถรภิเษก พระสงฆ์ ในภาค อีสาน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปรีชา พิณทอง. (2534). ประเพณีโบราณ. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซต.

พระครูเมตตาภิตติวิมล (อภัย อภโย). (2555). การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในประเพณีฮตสรงของ ชาวตำบลป่าสังข์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาปณิธาน สุ่มเฒ (เป็งอิน). (2563). มโนทัศน์ความเป็นบัณฑิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วสิน อินทสระ. (2549). พุทธจริยศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เม็ดทราย.

สำลี รักสุทธี. (2544). สืบสานตำนานงานบุญประเพณีอีสาน. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.